

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 20.06.2001
KOM(2001) 331 endelig

**MEDDELELSE FRA KOMMISSIONEN
TIL RÅDET OG EUROPA-PARLAMENTET**

EN MOBILITETSSTRATEGI FOR DET EUROPÆISKE FORSKNINGSRUM

1. BAGGRUND

I januar 2000 vedtog Kommissionen en meddelelse, hvori den foreslog, at der blev oprettet et europæisk forskningsrum (EFR)¹. Den påpegede bl.a. behovet for flere og mere mobile menneskelige ressourcer. Den gjorde navnlig opmærksom på, at der for fremtiden både på nationalt og europæisk plan kunne gøres mere brug af mobilitet som middel til overførsel af videnskabelig viden. Det indebar, at videnskabelige karriereforløb fik en europæisk dimension, som gjorde Europa mere attraktiv for forskere fra den øvrige verden og tilskyndede dem, der var rejst ud for at færdiggøre deres uddannelse til at vende tilbage, og som knyttede Vest- og Østeuropas videnskab, erhvervsvirksomheder og forskere sammen.

På sit møde i Lissabon den 23.-24. marts 2000 godkendte Det Europæiske Råd EFR-projektet og opstillede en række målsætninger og en tidsplan. Det Europæiske Råd opfordrede navnlig Rådet og Kommissionen til, eventuelt sammen med medlemsstaterne, at træffe de nødvendige foranstaltninger for at rydde hindringerne for forskermobiliteten i Europa af vejen inden 2002 og for at tiltrække og fastholde forskertalenter af høj kvalitet i Europa.

I en resolution², som forskningsministrene vedtog på deres møde i Rådet den 15. juni 2000, opfordrede de medlemsstaterne og Kommissionen til at samarbejde om at fastlægge og iværksætte foranstaltninger, der kunne fjerne de nuværende hindringer for forskermobiliteten, og således gøre det lettere at skabe et virkeligt europæisk forskningsmiljø.

På forskningsministrenes opfordring oprettede Kommissionen en højtstående ekspertgruppe for forbedring af forskermobiliteten, som bestod af nationale eksperter udpeget af medlemsstaterne, og skulle bistå med at foretage en analyse, således at Kommissionen kunne forelægge sine forslag inden juni 2001. Efter et indgående forberedelsesarbejde i Kommissionen holdt ekspertgruppen fire møder og forelagde en rapport i april 2001.

Mobilitetens regionale dimension blev udtrykkelig fremhævet af Kommissionens meddelelse "Realisering af det europæiske forskningsrum: Retningslinjer for EU's indsats inden for forskning (2002-2006)"³. Dens betydning blev yderligere understreget i Rådets (forskningsministrenes) resolution af november 2000, som påpegede, "at det er vigtigt at fremme den videnskabelige og teknologiske præstation i alle regioner i medlemsstaterne".

Forskning, innovation og initiativ blev også nævnt som et af de vigtigste områder for politisk indsats på Det Europæiske Råds møde i Stockholm den 23.-24. marts 2001, hvor bl.a. uddannelseskløften og mobilitetsproblemerne blev fremhævet. Det Europæiske Råd opfordrede Rådet til at undersøge mulighederne for en særlig mobilitetsstrategi i Det Europæiske Forskningsrum på grundlag af det forslag, Kommissionen havde bebudet. Desuden oprettede Kommissionen en arbejdsgruppe for kvalifikationer og mobilitet, som skulle undersøge drivkræfter, særpræg og hindringer på det europæiske arbejdsmarked. Denne arbejdsgruppe skal bidrage til den handlingsplan for udvikling og åbning af nye europæiske arbejdsmarkeder, som Kommissionen vil forelægge for Det Europæiske Råd i foråret 2002.

¹ KOM(2000) 6 endelig.

² EFT C 205 af 19.7.2000, s. 1.

³ KOM(2000) 612 endelig af 4.10.2000.

I denne meddelelse forelægges en strategi, hvis formål er at skabe gunstige vilkår for forskermobiliteten i EFR for at udvikle, tiltrække og fastholde tilstrækkelige menneskelige ressourcer inden for forskningen og for at fremme innovation. Den tager sigte på at opbygge forskningskvalifikationer og fremragende forskningskompetence i EFR ved at træffe øjeblikkelige iværksættelsesforanstaltninger, sætte gang i udviklingen og pege på de forskellige berørte beslutningstageres muligheder for at levere finansiel støtte. Der skal lægges særlig vægt på at fremme mobiliteten mellem sektorerne, f.eks. mellem erhvervslivet og universiteterne og vice-versa. Det samme gælder regionerne, da hjerneflugt fra de ugunstigt stillede regioner må forhindres ved aktivt at fremme mobiliteten både til dem og fra dem. Med sin opstilling af en mobilitetsstrategi for forskere i EFR tager meddelelsen hensyn til den holdning til forskere fra ansøgerlandene, som kommer til udtryk i Kommissionens afgørelse om forhandlingsmandatet i forbindelse med udvidelsen⁴ og til holdningen til tredjelands statsborgere i Kommissionens ændrede forslag til "Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om betingelserne for udstationering af arbejdstagere fra tredjelande som led i udveksling af tjenesteydelser over grænserne"⁵ og "Rådets direktiv om udvidelse af retten til fri udveksling af tjenesteydelser over grænserne til også at omfatte tredjelandsstatsborgere, der er etableret inden for EF"⁶. Endelig er Kommissionen, hvad denne meddelelse angår, fuldstændig klar over de udfordringer og muligheder, den kommende udvidelse af EU vil betyde for forskningsområdet. Ansøgerlandene vil uden tvivl kunne yde et vigtigt bidrag til kvalifikationerne og mobilitetsmulighederne i Europa i kraft af deres højt kvalificerede menneskelige ressourcer inden for forskning og videnskab.

2. HVORFOR EN SÆRLIG INDSATS FOR FORSKERMOBILITET?

Det europæiske forskningsrum tager sigte på en bedre tilrettelæggelse af den samlede forskning i Europa. Forskningen er en stærk drivkraft bag den økonomiske vækst. I sammenligning med Europas vigtigste konkurrenter giver de menneskelige FU-ressourcers situation i de seneste år anledning til en række bekymringer:

- FU-arbejdsstyrken er forholdsvis lille, da forskere kun udgør 5,1 af hver tusind i den europæiske arbejdsstyrke mod 7,4 i USA og 8,9 i Japan⁷.
- Forskellen er endnu mere udpræget, hvis der kun tages hensyn til det antal forskere, der er ansat i erhvervslivet: 2,5 af hver tusind i Europa mod 7,0 i USA og 6,3 i Japan.⁸

⁴ Dok. SEK(2001) 538/7 af 11. april 2001, "Essential Elements for the Draft Common Positions concerning Freedom of Movement of Persons".

⁵ EFT C 311 E/197 af 31.10.2000, s. 187.

⁶ EFT C 311 E/197 af 31.10.2000, s. 197.

⁷ "Towards a European Research Area. Science, technology and innovation key figures 2000". Europa-Kommissionen, GD Forskning og Eurostat, EUR 19396, 2000, s. 36. Tallet for EU er fra 1997, for USA fra 1993 og for Japan fra 1998.

⁸ "Towards a European Research Area. Science, technology and innovation key figures 2000". Europa-Kommissionen, GD Forskning og Eurostat, EUR 19396, 2000, s. 36. Tallene for EU er fra 1997 for USA og Japan fra 1998.

- Europa synes også at stå over for en hjerneflugt til USA blandt unge videnskabsfolk og teknikere⁹. Selv om statistikkerne er ufuldstændige, især når det gælder forskere, som kommer til Europa, har det vist sig, at halvdelen af de udenlandske studerende, som med midlertidig opholdstilladelse tager en videnskabelig eller teknisk eksamen i USA, stadig arbejder i USA fem år senere. Procentdelen varierer efter eksamenstype og strækker sig fra 32% inden for samfundsvidenskab til 61% inden for naturvidenskab og matematik¹⁰.
- Det antal unge mennesker, som vælger en karriere inden for videnskab og forskning, er aftagende. I EU er 23% af de 20-29 årige under højere uddannelse mod 39% i USA.¹¹
- Endelig har de videnskabelige karrierer i Europa et underudnyttet kvindeligt potentiel. Selv om halvdelen af alle akademikere er kvinder, tegner de sig for mindre end 10% af professorstillingerne. Ifølge en undersøgelse af kemisektoren, som for nylig er blevet foretaget i Det Forenede Kongerige, udgør kvinderne således 16% af denne sektors samlede akademiske personale, dvs. 22% af forskerne, 13% af lærerne, 4% af lektorerne og under 1% af professorerne¹².

Denne situation kræver øjeblikkelig handling, hvis Europa skal bevare og forbedre sin konkurrencestilling. Stadig tilgang, både kvantitativt og kvalitativt, til en kvalificeret arbejdsstyrke er afgørende for den bedst mulige forskning i et videnssamfund og for at opfylde det europæiske forskningsrums målsætninger. Europa må derfor øge antallet af unge forskere radikalt ved at gøre forskningen mere tiltrækkende for de unge, ved i højere grad at udnytte det kvindelige potentiel inden for videnskaben og ved at tiltrække højt kvalificerede forskere fra tredjelande og således gøre brug af den globale fond af viden. Kommissionens meddelelse om innovation i en videnbaseret økonomi¹³ opfordrede til at fremme forskermobiliteten, både geografisk og mellem sektorerne, ved at opstille klare retningslinjer.

Mobilitet er et velkendt og effektivt middel til uddannelse af kvalificeret arbejdskraft og udbredelse af viden og udgør et af grundelementerne i forskningens udvikling, men er alligevel endnu ikke blevet fuldt udnyttet i Europa. I modsætning til andre områder, hvor mobilitetsperioderne som regel er korte og ofte begrænset til bestemte karrieretrin, omfatter forskermobiliteten alle aldre og alle trin i en forskers karriereforløb. Den gør det muligt at oprette og arbejde med multinationale forskerhold og forskernetværk, som øger Europas konkurrenceevne og muligheder for resultatudnyttelse. Øget fysisk mobilitet blandt forskerne, både tværnationalt (mellem landene) og mellem regionerne og sektorerne (mellem universiteterne og erhvervslivet) er derfor afgørende for at kunne udnytte de for håndenværende ressourcer mest muligt.

⁹ S. Mahroum: "Skilled labour – Competing for the highly skilled: Europe in perspective." *Science and Public Policy* Vol. 26 No. 1, February 1998, p. 17-25.

¹⁰ M. G. Finn: "Stay rates of foreign doctorate recipients from U.S. universities," Oak Ridge Institute for Science and Education, 1999.

¹¹ "Towards a European Research Area. Science, technology and innovation key figures 2000". Europa-Kommissionen, GD Forskning og Eurostat, EUR 19396, 2000, s. 39.

¹² Ea, Study of the Factors affecting the Career Choices of Chemistry Graduates, London, 2000, p. 10.

¹³ KOM(2000)567.

Mobiliteten er imidlertid ikke et mål i sig selv, men derimod et middel, hvormed forskningsresultaterne kan udnyttes bedst muligt. Den skaber merværdi i Europa ved:

- at forbedre forskningsuddannelsens kvantitet og kvalitet og tilbyde de bedste muligheder, uanset hvor ekspertisen befinder sig
- at fremme internationalt forskningssamarbejde mellem forskellige regioner og mellem universitetsverdenen og erhvervslivet (oprettelse af netværk)
- at øge overførslen af viden og teknologi mellem det europæiske forsknings- og innovationssystemets forskellige deltagere, herunder erhvervslivet (der bør tages tilstrækkeligt hensyn til erhvervsledernes mobilitet mod den videnskabelige sektor og universitetsverdenen)
- at øge de enkelte forskeres videnskabelige kompetence og oprette centre hvis internationale ry for fremragende kompetence kan tiltrække forskere fra hele verden
- at fremme fordelingen af videnskabelig kompetence i Europas forskellige regioner, herunder de ugunstigt stillede regioner i EU og ansøgerlandene
- at gøre forskningsarbejdet mere effektivt ved at samle kompetence og erfaringer, sørge for bedre videreformidling af forskningsresultater og udnytte forskningens infrastruktur og finansieringsmuligheder bedst muligt
- i kraft af det europæiske forskningsrums blotte tilstedeværelse at bevise dets åbenhed.

Derfor må forskermobiliteten betragtes som en prioritet.

Mobilitetens virkninger afhænger af de pågældende enkeltpersoner, de berørte foretagender, forskerverdenen og samfundet som sådant. Mobiliteten skal fremmes, når alle berørte parter har gavn af den.

3. VEJEN FREM - EN FÆLLES STRATEGI FOR PRIORITEREDE AKTIVITETSOMRÅDER

Den strategi, der skildres i dette dokument, tager hensyn til ekspertgruppens arbejde og til det arbejde med mobilitet på områderne uddannelse¹⁴, beskæftigelse (arbejdsgruppen for kvalifikationer og mobilitet) og offentlig administration¹⁵, som for tiden udføres på fællesskabsplan. Den bygger på tidligere arbejde, ikke mindst grønbogen om hindringer for tværnational mobilitet (1996)¹⁶ og rapporten fra det højtstående panel for fri bevægelighed for personer under forsæde af Simone Veil (1997)¹⁷. Den indgår også i den strategi for indførelse af nye europæiske arbejdsmarkeder med adgang for alle inden 2005, som Kommissionen

¹⁴ Kommissionens ændrede forslag til Europa-Parlamentets og Rådets henstilling om mobilitet i Det Europæiske Fællesskab for studerende, personer under erhvervsuddannelse, unge volontører, undervisere og erhvervslærere (KOM(2000) 723 endelig og mobilitetshandlingsplanen, EFT C 371 af 23.12.2000, s. 4.

¹⁵ Generaldirektørerne for offentlig administration har en ad hoc-mobilitetsgruppe for fri bevægelighed inden for offentlig forvaltning. En rapport om juridiske mobilitetshindringer blev forelagt på generaldirektørernes møde den 9.-10.11.2000.

¹⁶ KOM(1996) 462 endelig.

¹⁷ Panelets rapport og andre oplysninger om den fri bevægelighed for personer kan fås over Internettet på adressen http://europa.eu.int/comm/internal_market/en/people/index.htm.

netop har bragt på bane¹⁸. Den går imidlertid et skridt videre ved at inddrage både forskningens særlige karakter og spørgsmålet om EFR. Den omfatter alle former for forskning, både i den offentlige og den private sektor, såvel som alle aldersklasser og alle stadier i en forskningskarriere (student, yngre, ældre eller ledende forsker).

Begrundelsen for en mobilitetsstrategi for EFR er et *bedre forskningssystem*. For at opnå det må der skabes *bedre vilkår for mobilitet mellem nationer og sektorer* i hele forskningskarriereløbet. Det omfatter forbedring af den europæiske forskningsfinansiering og forskningsinfrastruktur foruden økonomiske tilskyndelser til at øge mobiliteten og fjerne hindringerne for den.

Ved at gøre mobiliteten til et centralt element i forskningskarrierens forskellige stadier tager den her beskrevne strategi sigte på:

- at gøre Europa mere attraktivt for forskere. Det betyder at fastholde forskere i Europa, at tiltrække forskere til EU fra tredjelande og at tilskynde forskere, som arbejder uden for EU, til at vende hjem
- at forøge forskernes tværnationale mobilitet og styrke forskningskarrierernes europæiske dimension
- at tilskynde til større mobilitet mellem universitetsverdenen og erhvervslivet og til bedre udnyttelse af forskningsresultaterne.

Selv om Europa skal gøres mere attraktivt for forskere, må der lægges vægt på at undgå nye tilfælde af hjerneflugt fra tredjelande, hvis forskningskapacitet ikke er så udviklet. Strategien skal snarere gå ud på at styrke og udvikle et gensidigt samarbejde med disse lande og derved opmuntre dem til at opbygge deres egen forskningskapacitet.

I Unionen vil man søge at skabe regional samhørighed ved at tage hensyn til de ugunstigt stillede regioners behov for at tiltrække forskere og opstille deres egne langsigtede, FTU-baserede udviklingsstrategier, idet man samtidig søger at undgå, at de ugunstigt stillede regioner kommer til at lide under den skærpede konkurrence om højt kvalificerede forskere.

Da Kommissionen opstillede de overordnede målsætninger for forøgelse af forskermobiliteten, havde den stor gavn af det arbejde, som ekspertgruppen havde udført. Denne gruppe har peget på en række vigtige forhold:

For det første afhænger de hindringer, forskerne og deres familie støder på, i høj grad af opholdets længde (korte ophold, som typisk er fra nogle få måneder til 1 år, mellemlange ophold på ca. 2-5 år og lange ophold) og det karrierestadium, hvor mobiliteten finder sted. Ekspertgruppen bemærkede i sin rapport, at der tilsyneladende er en ophobning af forhindringer, når det drejer sig om mellemlange ophold for forskere i midten af deres karriereløb. Retsstillingen er også helt anderledes for tredjelandes forskere end for EU-borgere.

¹⁸ Se meddelelsen "Nye arbejdsmarkeder i EU, der er åbne for alle og giver adgang til alle" KOM(2001) 116 endelig.

For det andet er det kun nogle hindringer, der gælder specielt for forskere, men da forskere generelt er mere mobile end den øvrige arbejdsstyrke, bliver de i høj grad berørt af de normale hindringer for arbejdstageres og studerendes bevægelighed. Disse hindringer er af social, kulturel og sproglig art, men de kan også være økonomiske og skyldes ofte manglende anerkendelse af kvalifikationer og mangel på relevante samfundsmæssige og økonomiske oplysninger¹⁹.

For det tredje kan der være forskel på lovgivningens tekst og dens udførelse i praksis, for selv om reglerne forekommer klare nok, kan der være problemer med deres anvendelse på konkrete tilfælde.

Pålidelige, aktuelle oplysninger er afgørende for, at de mobile forskeres faktiske situation kan fastslås. Det bør i denne sammenhæng også nævnes, at der er en slående mangel på omfattende statistisk materiale om forskermobiliteten i de fleste medlemsstater, selv i lande, der regelmæssigt indsamler oplysninger til landsdækkende registre. Det gælder materiale om både tilrejsende og bortrejsende forskere. De oplysninger, som findes, er ofte spredte og ufuldstændige. Således er f.eks. oversigter over arbejdsstyrken ikke særlig nyttige, da forskere ikke klassificeres som en særskilt gruppe. Der er behov for en yderligere indsats, især fra medlemsstaternes side, for at få udarbejdet de relevante statistikker og fastslå de nuværende mobilitetsmønstre og de vanskeligheder, der findes på forskerkarrierens forskellige stadier, med større nøjagtighed.

En strategi for at skabe bedre vilkår for forskermobiliteten i Europa må imidlertid opstilles på grundlag af følgende prioriterede problemforhold, som er blevet afgrænset med ekspertgruppens hjælp:

- **Tilbagekomst og karriereforløb:** Mobilitet bliver i mange tilfælde ikke tilstrækkeligt værdsat. Forskere uden fast stilling risikerer at falde ud af systemet, hvis de rejser udenlands. Forsker, der har været borte fra det hjemlige forskningssystem i nogle år, har ofte svært ved at få stillinger, når de kommer tilbage. For mange etablerede forskere kan orlov være en ulempe for karriereforløbet. Den forskning, som er blevet foretaget i udlandet eller i en anden sektor, bliver måske ikke tilstrækkelig værdsat. Forskere, der slår sig ned i et andet land med henblik på et længere ophold, skal ofte starte fra bunden i det nye land: de kan miste den anerkendelse og sociale status, de havde forinden.
- **Økonomiske spørgsmål:** Mobiliteten hæmmes af utilstrækkelig finansiering. Der er utilstrækkelige muligheder for at få stillinger, stipendier, tilskud til tilbagekomst eller genetablering osv., især for ledende forskere og forskere, som er midt i deres karriereforløb. Vanskeligheder med at finansiere afløsere forekommer ofte i lande, der har orlovsordninger for universitetsforskere.
- **Adgang til det pågældende land og adgang til beskæftigelse:** Indvandringsrestriktioner kan hindre forskere fra tredjelande i at bidrage til det europæiske forskningsrum. EU/EØS-forskeres familiemedlemmer fra tredjelande støder stadig på vanskeligheder med visum, opholdstilladelse og arbejdstilladelse. Selv de ordninger med "grønne kort", der er blevet udviklet for at tiltrække højt kvalificeret arbejdskraft udefra, er af midlertidig art: efter den fastsatte tid må arbejdstageren som regel forlade landet²⁰. Den fri bevægelighed for forskere fra tredjelande er desuden begrænset på nuværende tidspunkt. Sådanne forskere

¹⁹ En analyse af disse hindringer findes i Kommissionens allerede nævnte meddelelse "Nye arbejdsmarkeder i EU, der er åbne for alle og giver adgang til alle".

²⁰ Fem år ifølge det tyske program for midlertidig afløsning af IT-specialister.

møder vanskeligheder i EU, når de ønsker at rejse til lande uden for Schengen for at udnytte disses særlige infrastruktur eller for at deltage i videnskabelige konferencer.

- **Social sikring og skattespørgsmål:** Forskel på socialsikringssystemer og beskatningsniveau i de forskellige medlemsstater kan gøre mobiliteten mindre tillokkende. Mobile personer skal ofte betale til ordninger, de ikke selv nyder godt af eller kan få kompensation for. Det drejer sig bl.a. om arbejdsløshedsforsikring. I nogle lande har offentligt ansatte særlige pensionsordninger med restriktioner, der gør det vanskeligt for dem at flytte til et andet land eller gå over til den private sektor uden tab. Statsborgere fra tredjelande, som skal forlade landet efter det planlagte opholds afslutning, kan miste deres pensionsbidrag, hvis der ikke findes bilaterale socialsikringsaftaler, der omfatter det pågældende tilfælde. Med nogle af de pågældende lande, især lande uden for EU, er der ingen bilaterale beskatningsaftaler, så der er risiko for dobbeltbeskatning. På samme måde er der, på grund af forskellig behandling af pensionsbidrag og forsikringsordninger, risiko for dobbeltbeskatning af pensioner.
- **Intellektuelle ejendomsrettigheder (IER):** Disse spørgsmål opfattes i almindelighed som komplicerede og som en potentiel hindring, især for mobilitet mellem sektorerne.
- **Ansættelsesbetingelser og ansættelsesmetoder:** forskerstillinger offentliggøres i mange tilfælde stadig ikke internationalt, ansøgningsfristen er for kort, og der er vanskeligheder med at få anerkendt eksamensbeviser fra andre lande. I forbindelse med stillinger i den offentlige sektor kan forskerne stadig stå over for restriktioner, der pålægges offentligt ansatte, det kan f.eks. dreje sig om sprogkrav.
- **Familiespørgsmål:** Disse spørgsmål må fremhæves, da forskerne som regel enten tager familien med sig eller er nødt til at opretholde nøje kontakt med familien i hjemlandet, afhængigt af opholdets varighed. Ringere ordninger for barselsorlov og moderskabsydelse i værtslandet eller utilstrækkelig dagpleje for børn kan f.eks. afholde unge forskere fra at flytte til et andet land. Man bør i denne forbindelse især være opmærksom på det dobbelte karriereproblem: Det er ofte svært for partneren at finde arbejde i det nye land eller at få orlov fra sin nuværende stilling.
- **Køn:** Endelig må man være særlig opmærksom på mobilitetens kønsmæssige aspekt. Som det fremgår af ETAN-rapporten om kvinder og videnskab, støder kvindelige forskere i almindelighed stadig på langt større vanskeligheder i deres karriereforløb end mandlige. Særlige hindringer, som skyldes de strukturer, procedurer og kriterier, der præger mobilitetsordningerne, må tages op til behandling for at sikre kvindelige forskere ligestilling, når det gælder mobilitetsmuligheder.

4. FORANSTALTNINGER

Kommissionen vil udføre sin strategi for gunstigere vilkår for forskermobiliteten ved i nøje samarbejde med medlemsstaterne at udarbejde to slags foranstaltninger:

- den første går ud på at tilvejebringe de nødvendige forudsætninger for at skabe og udvikle gunstige vilkår for mobile forskere i hele deres karriereforløb
- den anden drejer sig om at træffe de nødvendige finansielle foranstaltninger for at skabe en kritisk masse af mobile forskere i det europæiske forskningsrum.

Ansøgerlandene vil af de grunde, der nævnes i pkt. 1. blive fuldstændig inddraget i de foreslåede initiativer.

Finansieringen af de foranstaltninger, som beskrives i dette kapitel, dækkes fuldt ud af det femte rammeprogram for forskning (1998-2002) og forslaget til det nye rammeprogram (2002-2006).

4.1. Foranstaltninger, som skal tilvejebringe forudsætningerne for at forbedre mobile forskeres vilkår

Den første type foranstaltninger, som har mellemlangt sigte, går ud på at forbedre forskernes praktiske vilkår i Europa og skabe forudsætninger for at gøre mobiliteten mere effektiv. Disse foranstaltninger skal udarbejdes i samklang med Kommissionens øvrige initiativer, især dem, der tages på grundlag af Europa-Parlamentets og Rådets henstilling om mobilitet i Det Europæiske Fællesskab for studerende, personer under erhvervsuddannelse, unge volontører, undervisere og erhvervslærere, Mobilitetshandlingsplanen og meddelelsen om de nye europæiske arbejdsmarkeder.

4.1.1. Bedre oplysninger om mobiliteten

Kommissionen vil iværksætte en række øjeblikkelige foranstaltninger for at skaffe et bedre overblik over mobilitetsmulighederne i Europa og tilskynde forskerne til at gøre erfaringer med mobilitet. På grundlag af ekspertgruppens henstillinger skal de skabe de overordnede rammer for udvikling af mobilitetsstrategien.

Oplysninger til forskerne og bedre annoncering af ledige stillinger: Kommissionen har i sinde at oprette en internetportal, der forbinder medlemsstaternes og Kommissionens internetsteder og giver forskernes et fælles indgangssted til oplysninger fra medlemsstaterne og Fællesskabet. Kommissionen vil i denne forbindelse tilskynde til, at der i de enkelte medlemsstater oprettes omfattende nationale internetsteder for EU- og udenlandske forskere, hvor de nationale regler og procedurer angives i enkeltheder, og praktiske oplysninger og oversigter over ledige stillinger og finansieringsmuligheder kan findes. Netstederne skal især oplyse om finansieringsmulighederne for de forskere, der ønsker at rejse udenlands eller vende tilbage til deres hjemland. Når Kommissionen skal udføre dette initiativ, vil den tage hensyn til det arbejde, der i forbindelse med de nye europæiske arbejdsmarkeder gøres for at indføre et enkelt europæisk netsted for mobilitetsoplysninger og oprette en beskæftigelsesuddannelsesdatabase for hele Europa²¹. Kommissionen vil i forbindelse med dette initiativ også opfordre alle regioner, ikke mindst de ugunstigt stillede, til at sikre, at alle ledige stillinger opslås i hele Fællesskabet ved hjælp af Fællesskabets eller de nationale netsteder. For forskningen i de ugunstigt stillede områder er det yderst vigtigt, at regionale fordele og særegenheder tages med i betragtningerne, når der skal konkurreres om at tiltrække forskere.

²¹ I konklusionerne fra Det Europæiske Råds møde i Stockholm pålægges Kommissionen i samarbejde med de relevante beslutningstagere inden slutningen af [2001] at undersøge muligheden for at oprette et enkelt europæisk netsted for mobilitetsoplysninger.

Statistik: For at kunne udvikle de her beskrevne foranstaltninger vil Kommissionen i nøje samarbejde med medlemsstaternes statistiske organer og/eller deres forskningsministeriers statistiske departementer sørge for en bedre, mere pålidelig og mere omfattende indsamling af statistiske data og undersøgelser om forskermobiliteten, ikke mindst dens kønsmæssige aspekter. Med udgangspunkt i initiativer, der skal afdække kendsgerningerne, er formålet at give den samlede mobilitetsstrategi dynamik.

4.1.2. Bedre praktisk bistand til forskerne

Mobilitetscentre: Kommissionen vil tilskynde til oprettelse af mobilitetscentre, der kan bistå nationale og udenlandske forskere i juridiske og administrative anliggender og stille uddannelsesfaciliteter til rådighed for embedsmænd, der beskæftiger sig med mobilitet, især på universiteterne. Blandt de opgaver, mobilitetscentrene skal udføre, er praktiske oplysninger om boligmuligheder, dagpleje- eller uddannelsesmuligheder for børn og rådgivning om beskæftigelsesmulighederne for den ledsagende partner. Centrene skal ikke erstatte struktur, som allerede forefindes, men være et middel til bedre samarbejde og til netværksdannelse mellem allerede eksisterende og nyoprettet struktur²².

Ombudsmænd: Foruden oprettelsen af mobilitetscentre vil Kommissionen tilskynde til oprettelse af et net af nationale ombudsmænd, der skal tage sig af konkrete klager fra forskerne.

Ansættelsesmetoder: Kommissionen vil opfordre medlemsstaterne, regionerne og forskningsverdenens øvrige deltagere (universiteter, forskningsinstitutter osv.) til at tage initiativ til bedre international annoncering af forskerstillinger. Der vil blive fremsat forslag om at fjerne de tilbageværende hindringer for, at udenlandske forskere kan deltage i udvælgelses- og evalueringskomitéer. På baggrund af de vellykkede erfaringer, man har gjort i flere af medlemsstaterne, vil Kommissionen opfordre til, at sådanne komitéer omfatter et minimum af udenlandske forskere og sammensættes med en rimelig kønsfordeling. Når denne foranstaltning skal gennemføres, vil der blive sørget for samvirke med eksisterende netværk inden for dette område, f.eks. EURES.

4.1.3. Kvalitative spørgsmål

Ministermøder om mobilitet: Kommissionen vil tilskynde til, at der i medlemsstaterne afholdes møder mellem forskellige ministerier om de faktiske hindringer, som direkte berører det europæiske forskningsrum. Disse møder vil medvirke til at skabe øget bevidsthed om behovet for at udvikle integrerede strategier for forskermobilitet ved at knytte forbindelse til de relevante strukturer på nationalt eller regionalt plan. På baggrund af resultaterne fra disse møder vil Kommissionen bistå de interesserede medlemsstater med at tilrettelægge overordnede møder om forskningen på nationalt plan.

Udveksling af den bedste praksis: På grundlag af ekspertgruppens henstillinger vil Kommissionen i samarbejde med medlemsstaterne tilrettelægge en række workshops om udveksling af den bedste praksis og om emner af fælles interesse. Frankrigs videnskabelige visumordning, som har vakt stor interesse i ekspertgruppen, er et muligt emne for den første workshop.

²² Når dette initiativ skal udføres, vil der blive taget særligt hensyn til foranstaltningerne 1f. i henstillingen om mobilitet for studerende, personer under erhvervsuddannelse, unge volontører, undervisere og erhvervslærere, samt foranstaltningerne 111 og 113 i handlingsplanen for mobilitet.

Benchmarking: For at øge mobilitetsmulighederne vil der blive foretaget en benchmarking af mobilitetsproblemerne. På grundlag af foreløbige foranstaltninger i forbindelse med udveksling af den bedste praksis skal dette initiativ især dreje sig om at forbedre mobilitetsmulighederne (f.eks. kvalitetscharteret) og støtte mobilitetsordningerne på nationalt plan og fællesskabsplan. Muligheden for at finde frem til fælles kriterier for forbedring af forskernes erhvervssituation på europæisk plan, f.eks. ved at fremme administrativ samordning, kan også overvejes i denne sammenhæng. Dette benchmarkinitiativ skal, når det gennemføres, tage fuldt hensyn til det arbejde, som er blevet udført af den højniveaugruppe, Det Europæiske Råd oprettede på sit møde i Lissabon den 23.-24. marts 2000. Kommissionen vil offentliggøre og udbrede resultaterne af denne benchmarking.

"Kvalitetscharter": Endelig vil Kommissionen på grundlag af benchmarkingen udarbejde et "kvalitetscharter" for modtagelse af udenlandske forskere. Charteret skal sikre, at de involverede institutioner giver udenlandske forskere et minimum af bistand. Denne bistand skal omfatte støtte til integration i værtslandets arbejds- og samfundsmiljø, herunder beskatning og intellektuelle ejendomsrettigheder. Formålet er at tilskynde værtsinstitutionerne til at påtage sig et større ansvar for udenlandsk personale og gæsteforskere²³.

4.1.4. Forbedring af lovgivningen

Adgang, arbejdstilladelse, social sikring og beskatning: Kommissionen har allerede taget initiativet til en række foranstaltninger for at skabe bedre retsforhold i forbindelse med mobilitet, også på andre områder end forskning. Når disse foranstaltninger skal udarbejdes og drøftes, skal Kommissionen, medlemsstaterne og Parlamentet imidlertid sikre, at der tages tilstrækkeligt hensyn til forskernes særlige forhold. De foreslåede foranstaltninger kommer bl.a. til at omfatte forslaget til et direktiv om familiesammenføring, som for tiden er til drøftelse²⁴, forslaget til et direktiv om tredjelandes statsborgeres status i EU's medlemsstater ved langvarigt ophold og en række forslag, der yderligere skal fremme EU-borgeres frie bevægelighed. Ud over disse generelle foranstaltninger vil Kommissionen undersøge muligheden for et "EF-forskerkort" eller videnskabeligt visum, som giver forskere fra tredjelande lettere adgang til EU, især hvis de deltager i offentligt finansieret forskning. Det ville også betyde fri bevægelighed inden for EU, når først den udenlandske forsker har fået opholdstilladelse i en af medlemsstaterne. På socialsikringsområdet godkendte Det Europæiske Råd på sit møde i Stockholm den 23. og 24. marts 2001 Kommissionens forslag om forenkling af forordning 1408/71²⁵, som udvider koordineringen af de sociale sikringsordninger mellem medlemsstaterne til også at omfatte tredjelandes statsborgere med lovligt ophold i EU. For arbejdsløshedsunderstøttelsens vedkommende betyder det, at den tid, der må tilbringes med at søge arbejde udenlands, forlænges fra 3 måneder til 6 måneder. Kommissionen vil inden slutningen af 2001 fremsætte et forslag om overførsel af tillægspensioner²⁶. Kommissionen vil også tilskynde medlemsstaterne til fortsat at indgå

²³ Når denne foranstaltning skal udføres, vil der blive taget hensyn til foranstaltning 321 i handlingsplanen for mobilitet.

²⁴ Kommissionens ændrede forslag KOM(2000) 624.

²⁵ Kommissionens forslag KOM(1998) 779 endelig og EFT C 38 af 12.2.1999, s. 10.

²⁶ Problemet med grænseoverskridende pensionsordninger er allerede blevet behandlet i dokumentet KOM(2001)214 endelig, Meddelelse fra Kommissionen til Rådet, Europa-Parlamentet og Det Økonomiske og Sociale Udvalg om "Afskaffelse af skattemæssige hindringer for grænseoverskridende ydelse af arbejdsmarkedsorienteret pension". I konklusionerne opfordrer Kommissionen Rådet, Europa-Parlamentet og Det Økonomiske og Sociale Udvalg til at undersøge, hvilke foranstaltninger der kræves for at fjerne uberettigede hindringer for arbejdskraftens frie bevægelighed, som skyldes medlemsstaternes uensartede ordninger for beskatning af arbejdsmarkedsorienteret pension, det gælder ikke mindst dobbeltbeskatning.

bilaterale socialsikringsaftaler med lande uden for EU. På samme måde vil medlemsstaterne blive opfordret til at fuldstændiggøre nettet af bilaterale beskatningsaftaler²⁷, så de kommer til at omfatte alle lande, der deltager i rammeprogrammet.

4.2. Foranstaltninger, der skal skaffe tilstrækkelig finansiel støtte til udvikling af en kritisk masse af mobile forskere i Europa

At skabe gunstige vilkår for forskermobiliteten er nødvendigt, men er ikke altid nok i sig selv. Der skal også være en række finansielle tilskyndelser på lokalt plan, regionalt plan, nationalt plan eller fællesskabsplan, som svarer til de forskellige former for mobilitet og til de pågældende landes og forskeres særlige forhold.

Når disse tilskyndelser skal fastlægges, er det afgørende, at finansieringsordningerne er andet og mere end blot finansiering af stipendier. De skal systematisk tage hensyn til spørgsmål som forskernes tilbagekomst og genetablering i Europa, familiens situation og den finansielle kompensation for hindringer i forbindelse med mobilitet.

Samtidig er strategiens generelle succes stærkt afhængig af, at de nationale programmer åbnes for andre landes statsborgere.

På dette grundlag har Kommissionen i sit forslag til det ny rammeprogram for forskning (2002-2006)²⁸ (NRP) gjort en hidtil uset indsats for at give forskningens menneskelige ressourcer en større dimension, det gælder ikke mindst værdien af mobilitet.

Kommissionen har fremsat sig forslag med følgende mål for øje:

- åbning og udvidelse af de nuværende ordninger for at tilskynde forskerne til mobilitet i hele deres faglige karriere, uanset alder, køn, erfaringer eller oprindelsesland og derved fremme uddannelse i og til forskning, overførsel af viden, dannelse af netværk mellem fremragende kompetencecentre og udnyttelse af forskningsinfrastrukturene på højeste niveau i hele EU
- en markant forøgelse og differentiering af finansieringsmulighederne for ved hjælp af globale ordninger at åbne banebrydende perspektiver for forskere i Europa. Der lægges i denne forbindelse især vægt på at udvikle globale ordninger, der kan gøre adgang til forskningskarrieren lettere
- indførelse af systematiske ordninger for forskernes tilbagevenden og faglige integration eller genetablering i Europa, det gælder ikke mindst statsborgere fra EU-lande, som har slået sig ned andre steder i verden²⁹

²⁷ Det arbejde, som allerede er gjort på dette område, beskrives i dokumentet SEK(1992)1118 endelig udgave, som er Kommissionens meddelelse til Rådet og Europa-Parlamentet om Ruding-udvalgets konklusioner om retningslinjerne for selskabsbeskatning i forbindelse med det indre markeds videreudvikling. I meddelelsens pkt. 34 giver Kommissionen udtryk for sin tilslutning til henstillingens holdning til bilaterale beskatningsaftaler. Det gælder både dens opfordring til medlemsstaterne om at fuldføre nettet af aftaler i Fællesskabet og udbygge dens anvendelsesområde og til at indføre en fælles politik for dobbeltbeskatningsaftaler med lande uden for Fællesskabet.

²⁸ Forslag til Europa-Parlamentets og Rådets afgørelse om Det Europæiske Fællesskabs flerårige rammeprogram for forskning, teknologisk udvikling og demonstration 2002-2006 som bidrag til realiseringen af det europæiske forskningsrum KOM(2001) 94 endelig/2 af 1. marts 2001.

- finansielle tilskyndelser til stimulering og fremme af fremragende kompetence i europæisk forskning for at gøre den mere iøjnefaldende og attraktiv. Disse foranstaltninger skal især fremme europæiske forskerhold, ikke mindst når det gælder nye forskningsområder, og fremhæve europæiske forskeres personlige indsats for således at befordre deres videre udvikling og underbygge deres internationale anerkendelse
- mere åben og mere systematisk finansieringsadgang for forskere fra tredjelande og for europæiske forskere, der ønsker at gøre erfaringer i udlandet
- endelig større adgang til ved hjælp af hensigtsmæssige ordninger at kunne finansiere nationale eller regionale mobilitetsprogrammer, som står åbne for forskere fra andre europæiske lande. Samtidig har Kommissionen opfordret medlemsstaterne til at gøre finansieringen af forskningsprojekter mere afhængig af mobilitetsaspekter ved mere systematisk at inddrage tværnational mobilitet og mobilitet mellem sektorerne i udvælgelseskriterier og fremhjelpningsordninger.

5. POLITISK VURDERING

For at udføre og overvåge disse foranstaltninger vil Kommissionen sammen med medlemsstaterne indføre en *resultatoversigt*, så foranstaltniernes udvikling kan følges på nationalt plan og fællesskabsplan. Dette initiativ er snævert forbundet med den benchmarking, der beskrives i punkt 4. Kommissionen vil generelt overvåge foranstaltniernes i punkt 4 og udsende rapporter om den her beskrevne mobilitetsstrategis gennemførelse i hele EFR. Resultatoversigten, som ajourføres hvert år, skal gøre det muligt at overvåge, hvordan foranstaltniernes i denne meddelelse udvikler sig, og at påvise eventuelle behov for yderligere fællesskabsforanstaltninger.

²⁹ Der skal i denne forbindelse tages særligt hensyn til forskere, som vender tilbage til Unionens ugunstigt stillede regioner. Hvor det drejer sig om vækstøkonomier og udviklingslande, kan ordningen omfatte bistand til forskere, der vender tilbage til deres hjemland.